

en nu heeft de sleutelen der helle en des doods, toeroepen: „Gij zult ons toch niet hebben, gij goden van den tijd”.

Almelo.

B. A. KNOPPERS.

— Prof. Dr A. M. Brouwer.

In de vacature-Daubanton werd als kerkelijk hoogleeraar aan de Utrechtsche Universiteit benoemd Dr A. M. Brouwer.

De Nederlandsche Zendingsschool, welke vroeger te Rotterdam was gevestigd en thans te Oegstgeest staat, blijkt een ware kweekplaats van professoren te zijn.

Achtereenvolgens moest zij haar rectoren Dr van Nes, Dr van Veldhuizen en nu weer Dr Brouwer aan de Universiteit afstaan.

Inmiddels achten wij Dr Brouwer een aanwinst voor de Utrechtsche hoogeschool.

Hij deed zich niet alleen kennen als een man van dege studie, maar ook als noest werker en productief schrijver.

Voorzeker een gelukkige combinatie.

Een man van onze beginselen is hij niet.

Evenals zijn voorganger behoort hij tot de Ethische richting.

Maar hoewel het ook bij Daubanton niet aan waardeering ontbrak voor wat de Gereformeerde wetenschap leverde — men denke aan zijn beoordeeling van Kuypers Encyclopaedie — gelooven we toch, dat prof. Brouwer, zoo wij tenminste mogen aangaan op hetgeen wij totnogtoe van hem lezen, ons nog nader staat.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De vrijheid der vrije school.

I.

Er is in onze dagen schier geen dankbaarder onderwerp dan de vrijheid.

Wie haar lof gaat verkondigen, en tevens kans ziet om aan deze lofrede een vurig pleidooi voor het recht te verbinden, kan vrijwel zeker zijn van de belangstelling der schare, want er golfte een vloed van vrijheidszucht over deze wereld. Alles zint op vrijmaking. Wat vroeger aan geen gebondenheid dacht en zich niet onvrij gevoelde, rukt nu aan de banden, en op ieder terrein wordt de leuze der vrijheid als parool tot den strijd omhoog geheven. Daarom is het meer dan ooit noodzakelijk, dat wij ons van het wezen en den oorsprong der ware vrijheid zuiver rekenschap geven, en kalm en nuchteren bezien, waarvan en waartegenover wij hegeeren vrij te zijn.

Die eisch geldt ook voor het terrein van het onderwijs.

Voor dat terrein niet het minst, want op dit gebied is onder en door ons altoos voor de vrijheid gevochten, en onze schoolstrijd is ingezet en voortgezet als een worsteling voor de vrije school. Dat vrijheidsideaal heeft de anderen beziel. Voor die vrijheid zijn onwaardige offers gebracht. Aan de verwerkelijking van dat ideaal zijn schatten aan liefde en toewijding, aan krachten en geld, aan opoffering en zelfverloochening ten koste gelegd, en in dien heroïek kamp is het woord vrijheid niet een leuze geweest, die dienen moest om de schare op te winden, of de menschen mee te krijgen, of opgeblazen geestdrift te kweken, doch een beginsel, dat steun vond in de overtuiging des harten, en de vertolking was van een hooge levensnoodzakelijkheid.

Welnu, die vrijheid vraagt in onze dagen nieuwe belangstelling.

Wij worden van alle kanten weer opgeroepen om te waken voor de vrijheid der vrije school, en... is dat nu noodig? Het zijn toch de gouden tijden der pacificatie. De strijd voor de gelijkstelling is toch beëindigd. De vrede is op royale wijze gesloten. Het vredesverdrag werd plechtig getekend, en hebben wij niet alles, wat wij wenschen? Is er geen grondwettelijke gelijkheid verkregen? Zijn niet alle financiële moeilijkheden uit den weg geruimd? Wordt ons geen recht gedaan? Kunnen we niet gehoor geven aan Da Costa's oproep: Bouwt scholen! Ja — en Gode de eer voor al het goede, wat Hij ons in het laatste jaar schonk, en toch... toch hoort ge hier fluisteren, en daar mompelen, en ginds op luider toon roepen, dat onze vrijheid gevaar loopt, en we ten eerste op onze hoede moeten zijn, om niet in de gouden ketenen, waarmee onze scholen aan den Staat gebonden zijn, onze zelfstandigheid te verliezen.

Moeten we aan dat vermaan gehoor geven?

Is onze vrijheid waarlijk in perikel?

Op die vraag kunnen we alleen een antwoord geven, wanneer wij ons duidelijk voorstellen, wat onder die vrijheid der vrije school te verstaan zij, en tot dat recht verstand komen wij niet, of we moeten ons eerst hebben ingedacht, wat principieel en materieel in het begrip vrijheid ligt opgesloten.

Wat beteekent het eigenlijk vrij te zijn?

Bestaat de vrijheid hierin, dat men los is van

alle banden, en ten eenenmale onafhankelijk van hetgeen buiten ons is? Allermint, want vrijheid is heel iets anders dan anarchie. Vrijheid verschilt hemelsbreed met handeloosheid. De hoogste gebondenheid is zelfs de hoogste vrijheid, en wij behoeven slechts onzen blik te slaan in het schepingsleven rondom ons, of wij begrijpen dat de vrijheid heel iets anders is, dan wat zondige en naar losbandigheid jagende menschen ervan gemaakt hebben. Een organisme is immers dan alleen vrij, wanneer het zich beweegt binnen de grenzen, die God heeft gesteld, en zich ontwikkelt in de levenssfeer, die de Almachtige gegeven heeft. Een planeet is vrij, zoolang ze door het heelal voortsnelt in de door den Schepper getrokken banen. Een visch is vrij, zoolang dit dier leeft binnen den kring van het water. Een boom groeit vrij, wanneer zijn wortelen in den bodem zijn vastgehecht, doch worden al die banden losgescheurd, en al deze schepselen buiten hun grenzen gebracht, om z.g.n. zich in vrijheid te kunnen bewegen, dan botsen de planeten, en sterft de visch op het droge, en verdort de uit den bodem gerukte boom, en nog altijd is de kennis der ellende uit de wet, want in de wet en haar onderhouding ligt het geheim van alle leven en vrijheid.

Daarom is vrijheid geen losbandigheid.

Zij is eerder het tegenovergestelde, n.l. de gebondenheid.

Zij is de onderwerping aan de wet, mits ge de wet zuiver neemt. Groen van Prinsterer heeft er reeds in zijn „Ongeloof en Revolutie” op gewezen, dat deze regel alleen kan aanvaard worden, wanneer met de wet bedoeld is die, welke rust op de erkenning van den hoogsten Welgever, d.i. wanneer de wet is of rust in Gods wet. „Maar wij zeggen dit niet, zoo de wet de wil, het goedvinden, le bon plaisir der meerderheid is: wij zouden, al hadden wij den Bijbel verworpen, door heidensche wijsheid te schande worden gemaakt. Als de vrijheid het onvoorwaardelijk gehoorzamen aan menschelijk welbehagen is, dan is zij een hersenschim.” (1).

Nu wenschen wij ons van die hersenschim verre te houden.

Voor ons is de wet altoos de gebondenheid aan God, en op dat standpunt is de waarachtige vrijheid de onderwerping aan den Heere zelf, want God is altoos in Zijn wet, en de hand aan Hem en aan Zijn Woord en dienst is de hoogste vrijheid.

Dat heeft Christus ons ook geleerd.

Hij heeft den Joden en ons gepredikt: „Indien dan de Zoon u zal hebben vrijgemaakt, zoo zult gij waarlijk vrij zijn” (Joh. 8:36), en hoe maakt de Zoon ons vrij? Zeker door de heerschappij des duivels te vernietigen, en de banden met de zonde te breken, en ons uit satan's gevangenis te verlossen, doch als Hij ons daaruit redt, laat Hij ons niet aan onszelf over. Dan geeft Hij ons niet prijs aan eigen willekeur en goedvinden, doch op hetzelfde oogenblik, dat Hij satan's ketenen slaakt, bindt Hij ons aan Zich met de heerlijkste banden van liefde en genade, en in die banden en onder die heerschappij zijn wij waarlijk vrij, en dies waarlijk zalig.

Ik zou dus met mijn onderwerp spoedig klaar kunnen zijn.

Als de vraag gesteld wordt: Wat is de vrijheid, de waarachtige en hoogste vrijheid der vrije school? zou geantwoord kunnen worden: de ware vrijheid is de onderwerping aan God, en het onderwijs is dan in den meest rijken zin van het woord vrij, wanneer het den Heere dient en Hem alleen. Hieruit volgt dus, dat ideaal en principieel genomen, alleen de christelijke school, die zich buigt voor het Woord Gods, een vrije school is. Slechts dit onderwijs, dat zich leiden laat door de openbaring van Jezus Christus, kan op dien adeldom der vrijheid bogen, — en we moeten ons dien adeldom nimmer laten ontnemen. Niet het minst zullen wij op het terrein der school met alle kracht hieraan vasthouden, dat het geheim der ware vrijheid nergens anders gelegen is, dan in de vroege Gods, en in den band aan den Zoon des Vaders, Die, om ons vrij te maken, gesproken en verwerkelijkt heeft: Zie, Ik kom, om Uwen wil te doen o God!

Met dit alles zijn we echter niet gereed.

In het voorgaande hebben wij de vrijheid alleen bezien van haar meestideële zijde, en aan deze zaak zit toch nog een andere kant. Wanneer wij spreken over de vrije school, bedoelen we nog iets anders, en we moeten dit begrip ook historisch verklaren. Want dit kwalitatief „vrij” heeft in den loop der jaren en gedurende den ganschen schoolstrijd niet alleen de beteekenis van „christelijk” of „overeenstemmend met Gods wet”, maar het heeft ook den zin van niet gedwongen door den Staat. Want, zoo zei Dr Kuypers in zijn bekend verweerschrift tegen Dr Bronsveld uiteen, „in gansch het verloop, dat de strijd over het onderwijs van 1830 tot nu 1880 nam, heeft men formeel met „vrijheid van onderwijs” of „vrije school” nooit iets anders gewild of aangeduid, dan dat particulieren vrijheid op eerlijken voet zouden erlangen om bijzondere scholen op te richten, en

dus niet gedwongen zouden zijn gebruik te maken van het onderwijs, dat de Staat gaf. Vrijheid stond tegenover Rijksmonopolie. Tegenover den, vóór 1848 bestaanden dwang om te gaan waar de Staat goetvond u een gelegenheid te openen. „Vrijheid van onderwijs”, en „vrijheid van bijzonder onderwijs” was volkomen gelijkkluidend en één.” (2)

Deze omschrijving verheldert het terrein terstond.

Met de vrijheid der vrije school wordt dus allermint bedoeld een anarchie, die het onderwijs zou schaden, maar de vrijheid der ouders, om voor hun kinderen die scholen te kiezen, en aan hun kinderen dat onderwijs te doen geven, waartoe zij volgens hun geloofsverzuiging en conscientie gehouden zijn. Of wil men het nog anders uitgedrukt, en dan speciaal in verband met onze christelijke scholen: onze christenouders gevoelen zich van Godswege geroepen, om ook met hun kinderen en met de opvoeding en de vorming van die kinderen te staan in de vrijheid, met welke Christus ons heeft vrijgemaakt, en nu moeten zij volle vrijheid erlangen om aan die roeping gevolg te kunnen geven.

Daarin mag niemand hen hinderen.

Aan die vrijheid mag niemand tornen.

Op de vervulling van die taak hebben zij alle recht, want God heeft hun de kinderen gegeven, en op hen rust de taak die kinderen op te voeden, en te vormen tot menschen Gods. Voor die kinderen zijn zij aansprakelijk, en niemand anders. De Staat niet. Geen willekeurige groep van menschen. Geen onderwijzer zelfs, maar zij alleen, en daarom moet hun ten volle de vrijheid gelaten worden, om het onderwijs aan hun kroost zóó in te richten, dat de waarachtige vrijheid tot haar volste recht komt.

Voor die ouder-vrijheid is onze schoolstrijd gevoerd.

Voor die vrijheid der conscientie zijn tal van offers gebracht, en neen, die kamp is niet geworsteld om wat subsidie te krijgen, en zelf schoolje te spelen, maar om voor zichzelf de vrijheid te garandeeren, waarop zij krachtens hun ouderrecht aanspraak mogen maken. En dit recht nu werd betwist door het Liberalisme, dat het Staatsmonopolie verdedigde, en de ouders wilde dwingen te gaan, waarheen zij, de overheerschende richting, decreeteerde. Die vrijheid werd geknecht door hen, die uit een aandoenlijke eenheidszucht alle kinderen des volks op een godsdienstloze, neutrale school wilden vereenigen, doch onze Christenouders hebben gezegd: Dat mogen wij niet en willen wij niet. Wij kunnen ons niet onderwerpen aan uw dwang, en... ze hebben zoolang gestreden, totdat eindelijk de macht der Staatsoverheersching brak, en het Liberalisme z'n graf vond in hetgeen het als z'n sterkte beschouwde.

K. D.

2) „Strikt genomen”. Amsterdam 1880, pag. 38.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De financiën der Zending.

II.

Al nemen wij het woord van den wereldling niet over, dat het geld alles verantwoordt, toch zal een christen, zoo zagen wij de vorige maal, het geld niet als iets onverschilligs beschouwen, omdat de Heere het geven van Zijn zegen aan het gebruik der middelen wil binden. En al laten wij het aan elke zendingscorporatie of landstreek over naar eigen inzicht het noodige geld bijeen te brengen, toch geven wij de voorkeur aan het leggen van een vaste financiële basis.

Wij zullen nu de vragen onder de oogen moeten zien, hoe de financiële toestand der zending van de Geref. kerken is; of deze bevredigend kan worden geacht; en zoo niet, welke maatregelen er dan behooren genomen te worden.

In het breede rapport, dat de generale zendingsdeputaten aan de synode van Leeuwarden aanboden, komt wel een financieel verslag voor, maar daarin worden alleen verantwoord de inkomsten en uitgaven van de Algemeene zendingskas; deze maken maar een klein deel uit van hetgeen onze kerken voor de zending doen. Over 1919 bedroegen de inkomsten der Generale kas ongeveer f31.000, en de uitgaven waren f250 hoger. Er zijn er, die niet recht weten waarvoor de Generale kas gelden noodig heeft; daarom geven wij het volgende staatje van uitgaven: Administratie-beheer f372.03; zendingsbibliotheek op Java f116.75; dito in Nederland f150; kosten der algemeene vergadering f100; kosten van de deputaten f1400; subsidie Geref. kerk Batavia 1918-1919 f3000; dito Soerabaja f1800; dito medische dienst Amsterdam f1200; dito Zendingstudie-Raad f150; kosten Zendingsconsulaat f2075; pensioenen en wachgeld f2509.96; opleidingsschool f1908.06; Chr. Holl. Int. Kweekschool f6876.48; A. Ringnald f733.33, en afschrijving gebouwen in Indië f1707.50, totaal f31208.12. Wij zien, dat de helft dezer uitgaven is besteed aan den schooldienst in Indië, om de verschillende zendingsterreinen van Chr. onderwijzers en helpers voor den hoofd-dienst te voorzien. Overigens laten wij de cijfers verder buiten bespreking!

1) „Ongeloof en Revolutie”. Kampen 1904, pag. 183, 184.

Wat brengen echter de afzonderlijke zendende kerken op voor hun arbeid? Officieele cijfers staan ons niet ten dienste; het Zendingsblad gaf ze niet voor 1919, en voor 1920 kunnen ze nog niet bekend zijn. Het schijnt zeer moeilijk te wezen aan de juiste getallen te komen. Toch tasten wij niet geheel in het duister. Bij de inkomsten der Generale kas over 1919 staat een post: bijdrage zendende kerken f15068.12; als wij nu weten, dat de zendende kerken volgens de Zendingsorde verplicht zijn, om 10 pct. van hun inkomsten aan de Gen. kas af te staan, dan is de rekensom spoedig gemaakt, en blijkt ons, dat de inkomsten der zendende kerken over 1919 waren ruim f150.000!

Het staat echter wel vast, dat deze cijfers over 1920 hooger waren. Trouwens, de inkomsten en ook de uitgaven der zendende kerken stijgen geregeld; in 1918 droegen deze kerken aan de Gen. kas f12928.21 af en in 1917 f12501.68; waren de inkomsten in 1917 dus f125.000, in 1918 stegen deze reeds tot ongeveer f130.000, en zooals wij zeiden in 1919 tot f150.000. Dit is de laagste raming, terwijl wij dan vertrouwen, dat alle zendende kerken precies een tiende hunner inkomsten hebben afgedragen.

Wij vreezen niet ons aan overdrijving schuldig te maken, indien wij voor 1920 de cijfers schatten op f160.000, en voor 1921 zijn deze natuurlijk nog weer hooger!

Deze gelden moeten worden opgebracht door onze kerken; buiten beschouwing zijn dus gelaten de gelden, die de regering aan subsidie geeft voor hospitaal- en schooldienst in India.

De offervaardigheid voor de zending is alzoo sterk toegenomen, en dat is ook noodig, nu de uitgaven klommen. De vraag komt echter op: is de grens voor het geven bereikt? wordt er van onze kerken ook teveel gevraagd, indien de uitgaven nog eens meer naar boven gingen?

Wij schatten het ledental onzer kerken op 500 duizend zielen, en de belijdende leden op 225.000. Voor de zendende kerken zijn de uitgaven f160.000; daarbij komen de uitgaven van de Generale kas f32.000, waarvan wij aftrekken de bijdrage der zendende kerken aan deze kas, dus blijft er f16.000 over; deze moeten geteld bij de genoemde f160.000, zoodat de Geref. kerken opbrengen f176.000 per jaar, of om een ronde som te nemen f175.000. Voor elk lid wordt dit 35 cent per jaar, en voor ieder belijdend lid ongeveer 80 cent.

Is dit teveel? Het is onmogelijk op deze vraag dadelijk ja of neen te zeggen. Om tot een antwoord te komen, geven wij een berekening voor Zeeland afzonderlijk, dat, gelijk men weet, met Noord-Brabant en Limburg samenwerkt voor den dienst der zending.

In deze drie provincies samen wonen 39.000 Gereformeerde leden, waarvan bijna 18.000 belijdende leden zijn; de begroting voor de zending is voor 1921 op f23.000 gesteld. Per hoofd zal dus in Zeeland, N. Brabant en Limburg voor de zending moeten worden opgebracht 59 à 60 cent, en per belijdend lid ongeveer f1.30.

Het is waar, de grens is in deze provincies bereikt, maar deze f23.000 komen er dan ook. Mij dunkt, dat wij bij vergelijking der verschillende cijfers wel tot een conclusie kunnen komen. Over al onze Geref. kerken gerekend moet per hoofd 35 cent worden goederd; voor Zeeland c.a. 60 cent; per belijdend lid der Geref. kerken is het ongeveer 80 cent, maar in Zeeland c.a. f1.30. De draagkracht van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg is volstrekt niet hooger te schatten dan van eenig andere provincie. Geeft Zeeland c.a. echter toch bijna tweemaal zooveel, dan mag worden aangenomen, dat de grens van het offeren voor de zending in onze Geref. kerken nog niet bereikt is, ten minste niet als geheel genomen. Wat Zeeland c.a. kunnen, kunnen de andere provincies ook; de cijfers mogen wij dus wel stellen op 60 cent per lid, of f1.30 per belijdend lid. Maar zoover is het nog niet! Wanneer wij deze getallen als maatstaf nemen, is er nog geen reden tot dadelijke ongerustheid.

Echter, dit geldt alleen alle Geref. kerken te zamen! Afzonderlijke gedeelten zijn echter wel aan het einde; wij noemden Zeeland met Noord-Brabant en Limburg; het schijnt, volgens de klachten op de synode van Leeuwarden en een schrijven van ds Bakker in „De Macedoniër” van April 1921, dat Amsterdam ook in moeilijkheden geraakt, in ieder geval dreigt in moeilijkheden te komen. Hiervoor staan ons geen cijfers ten dienste; wij weten niet, hoe hoog de begroting van Amsterdam voor 1921 is, anders konden wij even uitrekenen, hoeveel ieder lid daar moet bijdragen. Laten wij echter aannemen, dat de klachten juist zijn, dan hebben wij reeds twee zendende kerken, die niet verder kunnen gaan. Ook over Soemba hoorden wij droeve geruchten; Groningen, Drente en Overijssel zullen dus ook niet veel hooger kunnen gaan dan nu.

Maar wat dan?

A. J. P.

J. D. WIELENGA.

P. S. Wij onderstrepen in bovenstaand artikel de opmerkingen, dat wij aannemen, dat alle zendende kerken de volle 10 pct. van al hun inkomsten hebben gestort in de Generale kas; en dat het zeer moeilijk is, om de juiste cijfers der

verschillende zendingen te krijgen. Kenners van onze zendingsfinantiën zijn echter van oordeel, dat het getal f175.000, voor 1920 genoemd, veel te laag is, en dicht bij de f200.000 moet zijn. Indien deze schatting juist is, zou per ziel worden opgebracht 40 ct. en per belijdend lid ongeveer 90 ct. per jaar. Wij hopen echter in de gelegenheid te zijn spoedig de preciese cijfers te geven.

J. D. W.

LITERATUUR EN KUNST.

„Eerstelingen zijner schepselen”.

Naar verhouding is er misschien geen land, waar op het oogenblik de letterkunde zoo mooi in den bloei staat, als ons kleine Nederlandje.

Van de door de tachtigers met profetisch bazuingeschal aangekondigde nieuwe lente zijn wij, door voorjaarsstormen en vries-nachten heen, in den vollen zomer gekomen. Het is je reinste weelde voor fijn-proevende tongen: Betuwsche kersen en Westlandsche druiven in overvloed!

Ten deele groeit dit lustig gewas ook voor ons. Wij zien de „jongeren” groeijen naar de wonder-teelt, en ge durft niet zeggen, dat het ALTIJD eten is van „den verboden boom”.

Maar juist dit feit maakt het opvoedkundig probleem schier onoplosbaar zwaar.

Enkele oer-stok-conservatieve elementen daargelaten, is ons volk nu echter genoeg om te weten, dat ook de kunst, die de wereld produceert, een gave Gods is. Maar gelukkig is ons volk ook moreel solied genoeg om zich schrap te zetten tegen wat in die kunst decadent en pervers is, en met name voelt het in de moderne letterkunde een odieus gevaar. Wel is bij ons de literatuur niet zoo ver weg als in Frankrijk, en ook in Duitschland, waar een heele rits schrijvers (Ewers en Meyrink voorop) speculeeren op de lagere instinkten der menschziel, — maar toch groeit in ons „gezegend” landje het getal van kunstenaars (en vooral van vrouwelijke artsen), die het schijnigste durven en wier werken men eigenlijk op een soort pornografischen index moest plaatsen.

De heer C. Tazelaar heeft in deze rubriek reeds een boekje opengedaan van die „Schund-literatuur”, en ter gelegener tijd zal dit onderwerp hier nog meer opzettelijk en toepasselijk moeten worden behandeld.

Het is een naïf werkje, maar het moet!

Wat we nu doen is alleen wijzen op het probleem.

Wanneer ge onder de „christenen” hoort spreken over het gebruik van de moderne letterkunde, dan komt altijd weer de vraag op de proppen: Waar is de grens? —

Men voelt: De moderne letterkunde is ook voor ons. Absolute verwerping is ondoenlijk en... onbetamelijk, — maar... waar staat nu precies het bord: Verboden toegang, — wat is mij, als christen, geoorloofd, en, zoo het mij geoorloofd is, mag ik van mijn christelijke vrijheid gebruik maken, of niet?

Hoe sta ik, — om een paar speciale boeken te noemen, — tegenover Louis Couperus' Keizerromans, Querido's Jordaan-serie, „Armoede” van Ina Boudier-Bakker, „Palliser” van Felix Timmermans?

Wat moet ik doen met de poëzie van Boulens, Helène Swarth, Henriëtte Roland-Holst?

Deze vraag is een vraagstuk.

Een zeer zwaar en gecompliceerd probleem.

Waarom we allen intensieve aandacht moeten wijden, biddende om de leiding van den Heiligen Geest.

Maar dit kunnen wij alvast constatareeren: Een algemeen wetsregel vinden we nooit. Dien willen we zelfs niet zoeken. Want wij zijn „tot vrijheid” geroepen.

Al gaat de studie van deskundigen over de intensie waarde van het moderne boek altijd voorop, en al zal het mogelijk zijn van een zeker soort boeken te oordeelen: Ontvang ze per sé niet in uw huis, — er blijft een breed terrein van literatuur, waar de kritiek bepaald wordt door de „bijzondere omstandigheden”, de persoonlijkheid van den lezer, het doel, dat men met de lezing zich stelt.

De oplossing van het probleem zal meesttijds in het speciale geval moeten worden gezocht, en begrensd zijn tusschen de twee polen: geweten (dat is individuele vrijheid) en opvoeding (dat is de van buiten geboden plicht).

Aan de paedagogen de taak de fakkel der voorlichting te dragen!

Maar dan is er nog een probleem, waarmee we „zitten”.

We hebben het reeds aangeraakt, toen we wezen op onze eigen kunst.

Tracht hier met scherp gespannen oogen de werkelijkheid te zien.

De bruisende strooming van '80 heeft aan onze stille kust een deining veroorzaakt. In ons vorig artikel heb ik in voorbeelden laten zien, dat het natuurgeluid van de ginds ontwaakte tooverzangers ook bij ons vermogende tongen heeft losgemaakt.

Door de antithese met het verleden stelden we de herleving van het heden in het licht.

In de oude school (waarin Beets mee de voor-aanzetting had) werd ook tot poëzie gerekend wat eigenlijk niet anders was dan het tot rijm schikken van proza-gedachten, terwijl de nieuwe school aan de geprostitueerde kunst haar eere hergaf, door het diepst innerlijk en zeer persoonlijk gevoel te stellen onder haar souverain gezag.

Niemand, die de waarachtigheid van dezen kunst-eisch gereeder kan erkennen, dan de christen, omdat hij gelooft in de weimeligheid van al het geschapene.

Wat de school van '80 ontdekte (en later meer-malen in ergerlijken wansmaak misbruikte) was eigenlijk een christelijk beginsel, n.l.: eerbied voor de werkelijkheid, liefde voor het woord, gestalte geven aan de zuivere impressie.

Door het volgen van de baanbrekers van '80 kwamen onze christen-kunstenaars dus niet op het valsche spoor (behoefden zij er althans niet op te verdwalen), maar vonden zij het oude, verloren, pad der ware poëzie terug.

Maar nu is dit het probleem.

Ontstaan onder invloed van een wereldsche actie, heeft onze kunst een roeping tot zelfstandige ontwikkeling naar eigen beginsel.

Wij willen een eigen kunst, die brilleert met de zuiverst mogelijke flonkeringen.

Versta het wel: Wij willen niet een kunst, die zich (als in den vóór-tachtiger tijd veelal geschiedde) ten doel stelt voor het christendom een opzettelijke propaganda te maken, (en daardoor in zeker opzicht haar souverainiteit in eigen kring verliest), — maar een kunst, die gansch natuurlijk uit het christelijk levensbewustzijn opschiet, gelijk de beroemde Hollandsche bloem uit de bijzonder Hollandsch gesitueerde velden.

Op zichzelf is kunst niet christelijk of onchristelijk, evenmin als een boom, of roos, of nachtegaal.

Kunst is de kunnende mensch, uiting van het echt-menschelijke in den mensch, schittering van de aangeboren, opgekweekte, scheppingsgave.

Alleen dan begint zich in ons waardeeringsoordeel het begrip christelijk of niet-christelijk te mengen, als de kunst-uiting het karakter van de zuivere menscheijheid beleeft, omdat ze den invloed van het on-menschelijke, het demonische, in één woord: van het zondige, onderging.

Wanneer deze kunstbeschouwing waar is, dan staat de christen tegenover de kunst, als ik het noemen mag, in veel gunstiger conditie dan de wereld.

Want wat is christendom anders dan herschepping van het echt-menschelijke, wat bedoelt het anders dan de uitzuivering van de zondige motieven en neigingen, „opdat de mensch Gods vol-maakt zij, tot alle goed werk volmaaktelijk toegerust” (2 Tim. 3:17)?

Bovendien, — als kunst tot voorwaarde heeft de diepe emotie en het hooge ideaal, — waar vindt men heviger ontroeringen en geweldiger strevingen, dan in de ziel, die met flood en zonde worstelt, naar den levenden God dorst, gelijk een hert schreeuwt naar de waterstroom, de heerlijkheid van Christus aanschouwt als eene heerlijkheid des Eengeboren van den Vader, en, in Hem tot vrede gestemd, vol verrukking bestaat de diepten van de wijsheid Gods, zoowel in de natuur als de genade?

Waar het christendom werkelijk het kunstgevoelig hart veroverd, en principieel de oorspronkelijke schoonheid van den naar Gods evenbeeld geschapen mensch herstelt, — daar moet de kunst opbloeien met een eminentie, die den wereldschen kunstenaar beschaamt.

De proef op deze waarheid geeft de geschiedenis u in handen.

Nimmer is de Bijbel, ook uit een artistiek oogpunt, door eenig boek ter wereld geëvenaard.

Godelijk heerlijk is de Bijbel, niet alleen om de Gods-gedachte, die van boven instroomt, maar ook om het waarachtig-menschelijke, dat uit de diepte opzigt naar boven.

En later, toen het christendom zijn strijdmarsch in de wereld begon, heeft het alom, waar het menschelijke den doop van zijn wederbarende en inspirende kracht onderging, een kunstproductie veroorzaakt, die de vergelijking met het eminentste van de wereldsche kunst trotseeren kon.

Ik noem slechts Dante, Bach, Rembrandt, en verzoek u de middeleeuwsche bouw- en schilder-kunst niet te vergeten.

Maar nu het wonderlijke.

In ons eigen Nederland streefde, na tragisch verval, het christendom sinds een eeuw, weer in positieve kracht omhoog.

Als nergens elders werden wij actief, qua christenen, in onderwijs, maatschappelijk leven, politiek en filantropie!

Maar waarom bleven we achterlijk in dat ééne: de kunst? Wat erger is: Waarom bleef de christen-ziel betrekkelijk koud voor de kunst?

Het heeft er waarlijk iets van, alsof wij bij de spreuk: „op alle terrein des levens”, voor dat ééne terrein een uitzondering hebben gemaakt!

Laat ons het maar ronduit zeggen: de ontwikkeling van ons christendom is niet harmonisch geweest.